

Η επερχόμενη καταστροφή

του Ηλία Ιωακείμογλου*

Η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε ύφεση και εισέρχεται τώρα σε μια μακρά περίοδο υποβάθμισης του βιοτικού επιπέδου της μικροαστικής τάξης, περιθωριοποίησης μέσω της φτώχειας απαξίωσης ενός σημαντικού μέρους των ασθενέστερων κοινωνικών τάξεων, και απαξίωσης μεγάλων τμημάτων του παραγωγικού και ανθρώπινου δυναμικού της.

Εάν δεν ανατραπούν τα σημερινά δεδομένα, η διαδικασία αυτή θα μετατραπεί σε πολύπλευρη καταστροφή που θα βυθίσει την χώρα σε παρατεταμένη περίοδο μαρασμού. Η ακολουθούμενη πολιτική, που πολλοί αποκαλούν "εσωτερική υποτίμηση" ή "ανταγωνιστικό αποπληθωρισμό" είναι μια σωρευτική διαδικασία διαδοχικών κύκλων μείωσης των μισθών και των τιμών. Μέσω αυτών των μειώσεων, σύμφωνα με την κυρίαρχη οικονομική θεωρία, που καθοδηγεί τώρα τις αποφάσεις που λαμβάνονται για την τύχη της ελληνικής οικονομίας, θα ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα της χώρας και θα αυξηθούν οι καθαρές εξαγωγές. Έτσι, θα βελτιωθεί, υποτίθεται, το εξωτερικό έλλειμμα στο εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών, και η συνολική ζήτηση θα αρχίσει να ανακάμπτει. Στο τέλος της διαδικασίας, η οικονομία θα είχε ισορροπήσει σε ένα ποσοστό ανεργίας υψηλότερο και ένα επίπεδο παραγωγής χαμηλότερο από το σημερινό, πλην όμως, θα είχε επιτευχθεί και μια σημαντική βελτίωση στο εμπορικό έλλειμμα αγαθών και υπηρεσιών εξαιτίας των χαμηλότερων τιμών των εγχωρίως παραγομένων προϊόντων.

Αυτή η διαδικασία είναι μακρά και για να επιταχυνθεί θα πρέπει, σύμφωνα πάντοτε με την κυρίαρχη οικονομική θεωρία, οι θεσμοί της αγοράς εργασίας που προστατεύουν (υπερβολικά, υποτίθεται) τους εργαζόμενους να μεταρρυθμιστούν στη γνωστή κατεύθυνση απελευθέρωσης των απολύσεων, αποδυνάμωσης των συλλογικών συμβάσεων κλπ.

Επομένως, η ύφεση, σε συνθήκες ευρώ, δεν είναι ένα «ατύχημα», το αποτέλεσμα κακών χειρισμών εκ μέρους της κυβέρνησης, του ΔΝΤ, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των λοιπών, ούτε είναι απλώς το αποτέλεσμα των εγωιστικών συμφερόντων του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου ή του κεφαλαίου εν γένει. Η ύφεση θεωρείται, στα πλαίσια της κυρίαρχης οικονομικής θεωρίας, το εργαλείο με το οποίο μια οικονομία θα ξαναβρεί τις χαμένες τις ισορροπίες. Η ύφεση προβλέπεται, από την κυρίαρχη θεωρία, ως φυσιολογικό στάδιο της διαδικασίας προσαρμογής της οικονομίας σε εξωτερικές διαταραχές που έχει δεχτεί η οικονομία (σε καθεστώς ευρώ, δηλαδή αδυναμίας υποτίμησης του νομίσματος). Η ύφεση οργανώνεται ως μέσο για την πειθάρχηση των εργαζόμενων τάξεων, για να δεχθούν λιγότερες προστατευτικές ρυθμίσεις και χαμηλότερους μισθούς υπό την πίεση της ανεργίας και του διογκούμενου εφεδρικού εργατικού δυναμικού.

Αυτό που οργανώνεται, όμως, ως ύφεση θα καταλήξει σε καταστροφή.

Η ύφεση θα μετατραπεί σε μια σωρευτική διαδικασία αυτοτροφοδοτούμενης επιδείνωσης. Καταρχήν από την πλευρά της ζήτησης: Η συνολική ζήτηση θα επηρεαστεί στην πρώτη φάση της "εσωτερικής υποτίμησης" από τις μειώσεις των μισθών. Προφανώς, ο αυξανόμενος δανεισμός των μισθωτών κατά την περίοδο που προηγήθηκε της χρηματοπιστωτικής κρίσης είχε επιτρέψει σε σημαντικό βαθμό την αποσύνδεση των μισθών από την ιδιωτική κατανάλωση. Από την στιγμή, όμως, που η χρηματοπιστωτική κρίση οδήγησε σε μείωση του δανεισμού, η αγοραστική δύναμη των μισθών έχει ανακτήσει τον σημαντικό της ρόλο στην διαμόρφωση της ζήτησης. Η μείωση των μισθών επιφέρει, λοιπόν, μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης. Αυτή η αρχική μείωση επηρεάζει αρνητικά την συνολική ζήτηση και μέσω αυτής τις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου. Οι επενδύσεις επηρεάζονται αρνητικά από τον χαμηλό βαθμό χρησιμοποίησης του παραγωγικού δυναμικού στην διάρκεια της εσωτερικής υποτίμησης: επενδύουν λιγότερο όταν αργεί το παραγωγικό τους δυναμικό σε μεγάλο βαθμό, ιδιαίτερα όταν αυτό δεν έχει υποστεί τεχνολογική απαξίωση (όπως συμβαίνει σήμερα στην Ελλάδα, της οποίας ένα μεγάλο μέρος του αποθέματος παγίου κεφαλαίου συσσωρεύθηκε πρόσφατα, κατά την περίοδο της μεγάλης οικονομικής ανόδου των ετών

1996-2006). Έτσι, η συμβολή όλων των συνιστωσών της εσωτερικής ζήτησης θα μειωθεί, η ανεργία θα αυξηθεί και θα μειώσει και αυτή με την σειρά της την εσωτερική ζήτηση και ο φαύλος κύκλος θα αρχίζει από την αρχή.

Υπάρχει και χειρότερο: Η οικονομία δεν είναι ένα λάστιχο που μπορούμε να το τεντώσουμε και όταν το αφήσουμε να επανέλθει στην αρχική του κατάσταση. Μια οικονομία που έχει υποστεί παρατεταμένη μείωση της ζήτησης δεν επανέρχεται στην αρχική της κατάσταση όταν αυξήσουμε, κάποτε, την ζήτηση, διότι, έχει εν τω μεταξύ υποστεί μια σειρά καταστροφών το παραγωγικό και το εργατικό δυναμικό της. Η παρατεταμένη μείωση της ζήτησης επιδρά στην πλευρά της προσφοράς: θα καταστρέψει ένα μέρος του κεφαλαιακού αποθέματος καθώς θα πτωχεύσουν σειρά επιχειρήσεων και ένα μέρος του εργατικού δυναμικού θα απολέσει τις γνώσεις του και τις δεξιότητές του. Αυτό σημαίνει ότι θα μειωθεί ο μέγιστος δυνατός ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας.

Η κάθοδος θα συνεχίζεται έως ότου η εξωτερική ζήτηση, οι καθαρές εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αναλάβουν τον ρόλο του κινητήρα της οικονομίας χάρη στις μειώσεις του κόστους εργασίας και στις μειώσεις των τιμών των εγχωρίως παραγομένων προϊόντων (δηλαδή χάρη στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τιμής). Αυτή είναι μια ηρωική υπόθεση, αλλά ας υποθέσουμε ότι έτσι θα συμβεί για την οικονομία του άρθρου. Πόσα χρόνια θα χρειαστούν έως ότου η ελληνική οικονομία ανακάμψει μέσα από τις στάχτες της ως εξαγωγική δύναμη; Η Γερμανία που εφάρμοσε μια πολιτική εσωτερικής υποτίμησης, και είναι ένα τέρας εξαγωγικής ισχύος, χρειάστηκε μια δεκαετία.

Στο σημείο αυτό, βέβαια, μπορεί κάποιος να αντιτάξει την λογική του οικονομικού δαρβινισμού περί εκκαθάρισης των μη ανταγωνιστικών κεφαλαίων και των μη ανταγωνιστικών ανθρώπων ώστε η οικονομία να βρει, τελικά, έναν καινούργιο δρόμο υψηλών επιδόσεων μέσω μιας διαδικασίας "δημιουργικής καταστροφής". Αναμφισβήτητα, αυτό μπορεί να συμβεί, πλην όμως, μετά από μία ή δύο δεκαετίες, όταν οι ασθενέστερες κοινωνικές τάξεις θα έχουν προσφερθεί θυσία στον Μολώχ της ανταγωνιστικότητας.

Μπορούμε, όμως, να σκεφτούμε και άλλους τρόπους για να βγούμε από την κρίση, εξίσου αποτελεσματικούς, ξεκινώντας από την υποχρέωση των μεγάλων περιουσιών να αναλάβουν το κύριο βάρος της προσαρμογής, την φορολόγηση των επιχειρηματικών κερδών με συντελεστή 45% όπως ίσχυε πριν να αναλάβει την διακυβέρνηση ο νεοφιλελευθερισμός, τον εξονυχιστικό έλεγχο των ανώτερων εισοδημάτων που φοροδιαφεύγουν ασύστολα, την κατάργηση όλων των φοροαπαλλαγών των εισοδημάτων της ιδιοκτησίας κλπ. Ας μην ξεχνάμε ότι η αναλογία των εισοδημάτων ιδιοκτησίας προς τις αμοιβές εργασίας (λαμβάνοντας υπόψη και την αυτοαπασχόληση) στην Ελλάδα ανερχόταν, το 2009, σε 0,43 ενώ στις περισσότερες από τις άλλες χώρες της ΕΕ-15 βρισκόταν στην περιοχή 0,1-0,3 (μέσος όρος ευρωζώνης 0,25).

Πέραν όμως των εναλλακτικών προτάσεων πολιτικής που μπορεί να προτείνει η Αριστερά, τον λόγο έχουν τώρα όσοι καλούνται, αδίκως, να υποστούν τις συνέπειες της δημοσιονομικής κρίσης, για μια περίοδο που κατά τα φαινόμενα θα υπερβαίνει την δεκαετία, και απέναντι σε μια άρχουσα τάξη που δυσκολεύεται πλέον να νομιμοποιήσει ιδεολογικά την πολιτική της. Αυτές είναι συνθήκες αναγκαίες, ίσως δε και ικανές, για να εισέλθουμε σε μια παρατεταμένη περίοδο υψηλής κοινωνικής έντασης.

** Ο Ηλίας Ιωακείμογλου είναι μέλος του Δικτύου Αριστερών Οικονομολόγων.*